

УДК 342+341(063)
ББК 67.300+67.5я43
Р 45

Р 45 **Реформування національного та міжнародного права: перспективи та пріоритети:** Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, Україна, 20-21 січня 2017 р.) – Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2017. – 112 с.

У збірнику містяться матеріали, подані на міжнародну науково-практичну конференцію «**Реформування національного та міжнародного права: перспективи та пріоритети**». Для студентів, аспірантів, викладачів, науковців юридичних вищих навчальних закладів, представників судових та інших правозастосовчих органів держави, адвокатів, представників юридичних громадських організацій.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

Погляди авторів, викладені в цьому збірнику, необов'язково відображають позицію організаторів міжнародної науково-практичної конференції «**Реформування національного та міжнародного права: перспективи та пріоритети**».

УДК 342+341(063)
ББК 67.300+67.5я43

НАУКОВІ КРИМІНАЛІСТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ І ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Однією з головних тем для обговорення на Всесвітньому економічному форумі у січні 2017 р. стала четверта технологічна революція, так звана «економіка 4.0». Під час експертних дебатів «Світова цифрова трансформація: шанси для України та перспективи економіки 4.0», що відбулися перед цим за ініціативи Комітету з електронних комунікацій Торгово-промислової палати України та Ради експортерів та інвесторів при МЗС України, було відзначено, що світ наразі стоїть на порозі 4-ої технологічної революції, яка стиратиме кордони між фізичними, цифровими та біологічними системами. Нові економічні реалії ставлять перед нашою державою нові виклики, відповіді на які потрібно знайти вже сьогодні. Гостроту цих викликів, на нашу думку, посилює той факт, що замість очікуваного зростання у рейтингу інноваційних економік Bloomberg Innovation Index за 2016 р. наша країна, поступившись Хорватії, опустилася з 41 на 42 сходинку, збільшивши й без того відчутне відставання від лідерів рейтингу – Південної Кореї, Швеції і Німеччини [1].

Серед сукупності чинників, які, на наше переконання, детермінували такий регрес, доцільно виокремити відсутність у більшості вітчизняних суб'єктів права законодавчої ініціативи відповідного рівня: прогностичності бачення, інноваційності мислення, чуття розумного балансу між особистим і суспільним. У зв'язку з цим висловимо переконання, що наша держава спроможна сповна реалізувати свій людський, науковий і промисловий потенціал для забезпечення зростання в умовах 4-ої технологічної революції і скористатися своїм шансом на утвердження серед найінноваційніших країн світу за умови, коли реформування національного законодавства відбуватиметься, якщо не на випередження, то принаймні синхронно з міжнародним законодавством і законодавством Європейського Союзу. Пріоритетною має стати царина регулювання правовідносин з проектування, виробництва та експлуатації новітніх систем штучного інтелекту і робототехніки.

Принагідно відзначимо, що Європейському Парламенту вже запропоновано до розгляду проект першого всеосяжного зводу правил, який визначатиме, як люди будуть взаємодіяти зі штучним інтелектом і роботами різних видів. Окремо підкреслюється важливість розроблення Європейських правил щодо дистанційно пілотованих авіаційних систем (remotely piloted aircraft systems, RPAS) з метою захисту, безпеки і недоторканності приватного життя громадян

ЄС [2]. При цьому наголошується на необхідності слідувати рекомендаціям Європейського Парламенту, викладеним у резолюції від 29 жовтня 2015 р. щодо безпечного використання безпілотних авіаційних систем, широко відомих як безпілотні літальні апарати (unmanned aerial vehicles (UAVs)), яка закликає розробити спільноєвропейське законодавство, що регламентуватиме використання БпЛА в галузі цивільної авіації [3]. Ці законодавчі ініціативи набувають особливої актуальності у світлі прогнозу “Atlantic Council”, відповідно до якого однією з найбільших потенційних загроз, з якими світу доведеться зіткнутися до 2035 р., можуть стати роботи-смертники (suicide robots) – нова зброя терористів для ураження ключової інфраструктури [4].

Безпілотні літальні апарати (БпЛА) або дрони (drones), як різновид роботів, являють собою не просто сучасний клас літальних апаратів, а якісно новий, більш високий рівень розвитку не тільки військової, але й цивільної авіації. Успіх їх практичного застосування пов'язаний насамперед з бурхливим розвитком мікропроцесорної техніки, систем управління, навігації, передачі даних, штучного інтелекту. Подальше вдосконалення БпЛА відбувається за рахунок застосування сучасних інформаційних технологій, насамперед, нових навігаційних систем, обладнання, ефективних силових установок, різноманітних датчиків, що роблять такі літальні апарати придатними для використання за будь-якої погоди, у будь-який час доби і з передаванням інформації в реальному масштабі часу протягом тривалого періоду. Однак стрімкий розвиток безпілотної авіації в сучасних умовах породив цілу низку проблемних питань з її концептуального, теоретичного, методичного і термінологічного забезпечення, які вимагають свого оперативного і якісного вирішення [5, с. 334–335, 337]. Однією з таких проблем, на нашу думку, є невідповідність чинного вітчизняного законодавства нормам міжнародного законодавства, сучасним та перспективним потребам експлуатантів безпілотників, зокрема, у сфері протидії злочинності.

Так, приєднавшись ще у 1992 р. до Конвенції про міжнародну цивільну авіацію 1944 р., Україна зобов'язалася забезпечувати дотримання її положень, у т. ч. і тих, згідно з якими жодне повітряне судно, здатне здійснювати польоти без пілота, не здійснює політ без пілота над територією Договірної держави, окрім як за спеціальним дозволом цієї держави і згідно з умовами такого дозволу. Кожна Договірна держава зобов'язується при польоті такого повітряного судна без пілота в районах, відкритих для цивільних повітряних суден, забезпечити такий контроль цього польоту, який дозволяв би усунути небезпеку для цивільних повітряних суден (ст. 8 Конвенції). Однак, тільки положеннями п. 5 Додатку до Галузевої програми з безпеки польотів на 2014 – 2016 роки, затвердженої наказом Міністерства інфраструктури України від 15.01.2014 р. № 18, до числа заходів загального та організаційного характеру стосовно функціонування системи нагляду за безпекою польотів, які планувалося виконати у 2015 р., було віднесено розробку Концепції, Положення та процедур про забезпечення безпеки польотів повітряних суден авіації загального призначення, спортивних, аматорських та безпілотних літальних апаратів.

Однак проект згаданого нормативно-правового акту, необхідність розроблення якого викликана появою нових типів повітряних суден, зокрема дистанційно пілотованих, а також необхідністю впорядкування та регламентації діяльності, пов'язаної з їх використанням, був запропонований Державною авіаційною службою України лише навесні 2016 р., проте в редакції, розробленій на вже застарілій нормативно-правовій базі. А саме на основі: 1) Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу, затвердженій Указом Президента України від 11.06.1998 р. № 615/98, який втратив чинність згідно з Указом Президента України від 7.07.2015 р. № 398/2015; 2) Закону України «Про міліцію», який втратив чинність згідно із Законом України від 2.07.2015 р. № 580-VIII.

Крім того, положення цього проекту йдуть у розріз із загальним напрямом розвитку законодавства ЄС, який за влучним визначенням А. Ачасової, полягає в мінімізації ризиків, пов'язаних із використанням дронів, при одночасному запобіганні стримуванню розвитку безпілотників та їх застосування в різних галузях господарства [6]. Адже до моменту введення в дію відповідної нормативної документації, цим проектом пропонується вважати можливим безпечне виконання польотів безпілотними повітряними суднами (ПС) у надзвичайно обмеженому діапазоні: лише в зарезервованому повітряному просторі (ПП) та в межах неконтрольованого ПП (клас G) на висотах менших за мінімальну безпечну висоту польоту за Правилами виконання польотів для пілотованих ПС (на даний час – 150 метрів поза межами населених пунктів та скупчень людей) та при метеоумовах, не гірших за встановлені для польотів за правилами візуальних польотів (висота нижньої межі хмар не менш 450 м та горизонтальна видимість не менш 5000 м), а в межах населених пунктів – за окремими дозволами Державіаслужби та місцевих органів влади з дотриманням вимог Положення про використання повітряного простору України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29.03.2002 р. № 401 та Правил польотів цивільних повітряних суден у повітряному просторі України, затверджених наказом Міністерства інфраструктури України від 28.10.2011 р. № 478.

Відповідно до пунктів 22 і 34, абз. 9 пп. 1 і абз. 6 пп. 2 п. 74 згаданого тут Положення про використання повітряного простору України демонстраційні польоти над населеними пунктами виконуються за наявності дозволу органу місцевого самоврядування, Державіаслужби, Украероруху. Запити із зазначеного питання до Державіаслужби подаються керівниками підприємств, установ, організацій відповідними командирами (начальниками) тільки після отримання дозволу від органу місцевого самоврядування, а у разі проведення аерофотозйомки – відповідних органів Міноборони. Фотографічною апаратурою на борту повітряних суден можна користуватися тільки за наявності спеціального дозволу, який надається: Державіаслужбою за погодженням з Генеральним штабом Збройних Сил – для цивільних повітряних суден; Агентство держмайна за погодженням з Генеральним штабом Збройних Сил – для експериментальних повітряних суден; Генеральним штабом Збройних Сил – для державних повітряних суден. Дозвіл

на виконання польотів для проведення аерофотозйомки видається Генеральним штабом Збройних Сил або Державіаслужбою за погодженням з останнім. Така зарегульованість практично зводить нанівець можливість застосування аерофотозйомки при провадженні гласних і негласних слідчих (розшукових) дій, результативність яких корелює невідкладності виконання та попередженню можливих витоків інформації.

З огляду на викладене вище зауважимо, що юридичний характер криміналістики виявляється в нормативно-юридичній функції, властивій їй як галузі правознавства, під впливом якої багато наукових рекомендацій криміналістики вводиться в зміст правових норм [7, с. 13]. Зазначене дозволяє стверджувати, що при розробленні проектів нових і внесенні змін до чинних нормативно-правових актів у сфері створення та використання БПЛА мають обов'язково враховуватися останні наукові рекомендації криміналістики, спрямовані на задоволення нагальних і перспективних потреб щодо збирання криміналістично значущої інформації з повітря. На шляху реалізації запропонованого слід бути готовими до активної протидії з боку значного числа суб'єктів владних повноважень, аналогічної тій, якою супроводжується втілення у життя ідеї е-декларування. З упровадженням останньої у певних колах прийнято пов'язувати зростання випадків грабежів можновладців, в одному з яких подія грабежу безпосередньо пов'язується з попередньою аеророзвідкою з використанням дронів [8]. В умовах далекої від завершення антикорупційної реформи формальним прикриттям для дій з перешкоджання розробленню сучасного законодавчого забезпечення, необхідного для широкомасштабного впровадження БПЛА в Україні, може виявитися гіперболізована турбота про недоторканність приватного життя пересічних громадян, підкріплена посиланням на судову практику європейських країн. Зокрема, рішення Вищого адміністративного суду Швеції, яким фактично заборонено польоти безпілотників, оснащених засобами фотозйомки/відеозапису [9].

ЛІТЕРАТУРА

1. Jamrisko M., Lu W. These Are the World's Most Innovative Economies [Електронний ресурс] // Bloomberg. – 2017, 17 січня. – Режим доступу : <https://www.bloomberg.com>.
2. Draft report with recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics (2015/2103(INL)) Committee on Legal Affairs Rapporteur: Mady Delvaux (Initiative – Rule 46 of the Rules of Procedure) [Електронний ресурс] / European Parliament. – Режим доступу : <http://www.europarl.europa.eu>.
3. European Parliament resolution of 29 October 2015 on safe use of remotely piloted aircraft systems (RPAS), commonly known as unmanned aerial vehicles (UAVs), in the field of civil aviation (2014/2243(INI)) [Електронний ресурс] / European Parliament. – Режим доступу : <http://www.europarl.europa.eu>.
4. Kempe F., Burrows M. The Top Risks of 2017 [Електронний ресурс] / Atlantic Council. – 2017, 9 січня. – Режим доступу : <http://www.atlanticcouncil.org>.

5. Купріянова В. С. Стан та перспективи розвитку безпілотних літальних апаратів в Україні [Текст] / В. С. Купріянова, І. В. Матюшенко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – № 50, – 2015. – С. 334–340.
6. Ачасова А. Дрони та міжнародне законодавство [Електронний ресурс] // North Geospatial Blog. – 2016, 27 січня. – Режим доступу : <http://www.50northspatial.org/ua>.
7. Матусовский Г. А. Криминалистика в системе наук и ее межнаучные связи : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.09 «Уголовный процесс и криминалистика. Судебная экспертиза» / Г. А. Матусовский. – М., 1980. – 29 с.
8. Після оприлюднення е-деклараций почастишали випадки грабежів суддів [Електронний ресурс] // ТСН. – 2016, 14 листопада. – Режим доступу : <http://tsn.ua>.
9. Sweden effectively bans camera drone flights [Електронний ресурс] / Engadget. – 2016, 23 жовтня. – Режим доступу : <https://www.engadget.com>.

Леон Я. О.

аспірант II курсу юридичного факультету

*Львівський державний університет внутрішніх справ
м. Львів, Україна*

ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТОК ІНСТИТУТУ СУДОВОГО КОНТРОЛЮ

Судовий контроль уже давно є предметом дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців. Питання виникнення, ролі та механізму функціонування судового контролю вивчалось та аналізувалось у наукових роботах таких вчених, як І.В. Іванченко, А.Ф. Коні, Ю.В. Рошчина, Л.Л. Соловійова, В.В. Шимановського, Б. Лазарєв, В. Горшеньов, В. Маляренко, А. Селіванова та інших. В сучасній доктрині відсутня єдність позицій щодо правової природи судового контролю. Діапазон наукових поглядів з розглядуваного питання коливається від найширшої концепції судового контролю, згідно з якою судовий контроль є однією з аспектів будь-якої судової діяльності [5], судовий контроль розглядається і як окрема функція судової влади [2], і як одна із форм державного контролю [7], і як особлива форма здійснення правосуддя [4].

Інститут судового контролю – один з найстаріших. Його виникнення сягає до Великої хартії вольностей (1215 р.). Вісім століть історії судового контролю – безперечний доказ його значущості і ефективності. У наші дні функціонування даного механізму відновлення порушених прав гарантоване Конституцією. Всі рішення і дії (бездіяльність) органів державної влади, місцевого самоврядування і посадових осіб можуть бути оскаржені до суду.